

Muziekles in coronatijd

Foto Maria van der Heyden. © Gehrels Muziekeducatie

Scholen gingen dicht vanwege de coronacrisis, het lesgeven verplaatste zich in een klap van de klas naar online. Hoe ging dat met de muzieklessen?

Esther Wouters

Saxofonist Leon van Mil was er vroeg bij, al op de eerste dag na de aangekondigde 'intelligente lockdown' stapte hij over op online lesgeven. "Ik geef les op het conservatorium van Amsterdam aan studenten van de opleiding Docent Muziek. Een van mijn studentes heeft een longziekte en toen ik nog niet eens wist of je corona met een c of een k schreef, zei zij al tegen mij 'ik mag de deur niet uit van de dokter'." Van Mil verzoon een lijst met Skype en dat werkte. "Dus toen de muziekschool waar ik ook werk 's ochtends aankondigde dat we niet meer op de school konden komen voor onze lessen, was ik dezelfde middag al online lessen aan het geven."

Chaos in begin

De rest van de school volgde met verschillende snelheden. Sommigen schoorvoetend, anderen heel doortastend. Veel docenten konden de crisissituatie maar nauwelijks bevatten en gingen ervan uit dat de

maatregelen zeer tijdelijk waren. Ze meldden hun leerlingen dat de les helaas niet doorging en sloten af met 'nou, dan zie ik je volgende week wel weer'. Maar al snel werd duidelijk dat de vooruitzichten anders waren. Van Mil: "De school was hier niet op voorbereid, iedereen ging elkaar helpen door van alles rond te sturen, het werd een puinzooi. Gingen we online koffiedrinken! De week erop werd alles in stelling gebracht, de IT-mannen van school stonden voor je klaar. We kregen een filmpje doorgestuurd [zie kader -red] van een Deense koordirigent die uitlegt hoe je met het programma Zoom kunt werken. Iedereen is daarop overgestapt, ik ook. Het geluid is veel beter, als je de juiste instellingen weet te vinden, zoals die Deen dat uitlegt in zijn filmpje."

De opkomst van zijn leerlingen was meteen hoog en inmiddels is die bijna honderd procent. "Zelfs beter dan voor die tijd", lacht Van Mil, "voor de leerlingen is er geen ontkomen meer aan. Als ze nu zeggen 'het komt

slecht uit, ik heb een beetje hoofdpijn en moet iets doen voor school', dan zeg ik 'ach joh, maakt niet uit, dan doen we het morgen wel, dan kun jij toch ook?'

Het klinkt allemaal vrolijk maar eigenlijk vindt Van Mil de situatie niet leuk. Zijn oudere leerlingen van 80+ zijn afgehaakt en zijn repetities met een kinder-band, kunnen niet online. "Dat mis ik vreselijk, samenspelen is toch het mooiste dat er is, en ook een goede motivator om te studeren. Dat valt nu weg." Om toch wekelijks iets met de band samen te doen, voegde Van Mil de verplichte kwartiertjes theorieles per repetitie nu samen tot online theorielessen. "Dat kan via Zoom. Maar dat is zware kost, zeker voor de jongste kinderen. Daarom ben ik nu begonnen met het maken van YouTube filmpjes over de theorie." De filmpjes zijn nog niet beschikbaar, Leon van Mil wil er eerst goede feedback op krijgen.

Niet te snel online

Dat laatste is verstandig, vindt Muziek op Schootdocent José Retra. Zij waarschuwde op Facebook om niet je allereerste online lesfilmpjes meteen naar het internet te uploaden. Misschien krijg je daar spijt van en dat is dan niet goed voor je reputatie als muziekdocent. Op het moment dat we elkaar spreken heeft zij zelf net haar 24ste filmpje af, en zelf ziet ze duidelijk verschil tussen het eerste en het 24ste filmpje. Zij heeft telkens haar opnamen kritisch geëvalueerd en waar nodig bijgesteld en aangepast. De opnamen staan op een verborgen plaats op internet; alleen de ouders van haar ouder-kindgroepen kunnen erbij.

Toen de lockdown werd aangekondigd, had Retra nog geen ervaring met het maken van lesfilmpjes voor online lessen. Het kwam midden in haar lessenserie, maar de druk om snel iets online te zetten heeft zij weerstaan. Educatieve waarde van de filmpjes staat wat Retra betreft voorop, zij besloot zich het maken ervan stap voor stap eigen te maken. "Ik snap de urgentie die veel docenten voelden om heel snel met iets te komen. Veel hebben geen inkomen als ze geen lessen geven, zij willen hun klant vasthouden. Maar als je je pupillen ziet als klant die je moet bedienen teneinde je inkomen zeker te stellen, dan is dat een ander mechanisme, een andere drijfveer om die online lessen te maken. In de kunsteducatie vind ik het van belang je pupillen te zien als 'student'."

Basisvoorwaarden educatieve filmpjes

Retra bestelde een richtmicrofoon, richtte een speciaal hoekje op de zolderkamer in als opnameplek en won advies in bij bevriende professionele cameramensen over kader en belichting. "Ik maakte soms wel vier of vijf opnamen en bekeek die telkens met de vragen 'ben ik goed te zien', 'ben ik goed te horen'." In de opstelling staat een klokkenspel binnen handbereik om zichzelf te kunnen controleren. "Het gaat om de muziek, dus ik moet zorgen dat ik het liedje precies uit mijn hoofd ken en dat ik het zuiver zing."

De MoS-lessen zijn rijk aan handelingen die de docenten voordoen en de kinderen meedoen. Hoe laat je dat zien in het platte vlak? "Het materiaal moet kloppen, hou rekening met wat de mensen in huis hebben. Als je een handeling laat zien, doe het rustig en breng het goed in beeld, waar leg je iets neer bijvoorbeeld." Ook de spanningsboog van het filmpje is van belang. "Wat ik vaak verkeerd zie gaan is dat mensen te lange inleidingen houden. Het beste is: je zegt 'hallo' en je begint, anders is de aandacht weg."

Ook de timing van het 'instapmoment' voor de kinderen is belangrijk. Retra: "Die wordt vaak te kort genomen. Je moet echt even je mond dicht houden en wachten, geef de ruimte." Verder vindt Retra het stemgebruik van belang, hoe benader je de kinderen, wat straal je uit. "Kinderen vormen een volwaardig publiek, heb daar respect voor. Ga niet als een kirrende kip met een gek hoog stemmetje 'hallo kindertjes!' tegen ze roepen, gebruik gewoon je eigen stem." Tot slot, in een filmpje feedback geven: 'doe mij maar na', dan even stilte, en dan 'goed zo!'. Niet doen, kinderen prikken daar doorheen.

Retra: "Ik weet nog niet of ik nu alles goed doe. Ik heb veel contact met buitenlandse collega's en een aantal kwam met het idee dat een klein beeldscherm zoals die van een smartphone of iPad niet werkt bij kleine kinderen. Waarschijnlijk is het aan te bevelen dat ouders de lessen voor dreumesen en peuters via een groot televisiescherm laten zien."

De musical

Online muzieklessen geven aan groepen kinderen lukt niet, maar groep 8 van juf Roos Meijers op een Edamse basisschool oefent in coronatijd desondanks de eindmusical "Verboden te voeren" (uitgeverij Rep en Roer). Ze gaan het zeker uitvoeren, als het niet in een zaal kan, maken ze er een film van. De school bracht in de eerste twee weken na de lockdown tassen langs bij de kinderen met daarin weekroosters, taken, schriften en boeken. In de derde week konden leerkrachten lesgeven met Google Classroom. Kinderen zonder eigen laptop kregen er eentje van school mee naar huis. Roos Meijers: "Ik had geen ervaring met online lesgeven. Google Classroom was helemaal nieuw voor mij, maar wat een uitvinding, geweldig wat je er allemaal mee kunt doen."

"De kinderen vinden het leuk om online opdrachten te krijgen. Ook de gymleraar stuurt filmpjes met opdrachten, en de handvaardigheidjuf. Het gaf ons de mogelijkheid om te bedenken wat we gaan doen met de musical. De kinderen vroegen er ook om." Op het moment dat we elkaar spreken is Meijers al drie weken met haar hele klas van 27 leerlingen de musical bijna elke middag aan het lezen in de online *classroom*. Eén kind leest zijn rol voor met de microfoon aan, de anderen hebben die van hun uit en lezen mee. >>>

Liedjes oefenen ze ook, al kunnen ze die niet tegelijkertijd zingen vanwege de vertraging op de lijn. Dankzij een app kunnen de kinderen de liedjes zelfstandig thuis oefenen. De uitgever van de musicals stelde altijd al een speciale oefen-app beschikbaar, maar die gebruikten ze nooit op Meijers' school. Dit jaar blijkt het een handig hulpmiddel. Bij het samen oefenen van de liedjes laat Meijers de cd horen en zet hem af bij de zanginzet, waarna de leerlingen zonder muziek verder voor zichzelf meezingen. Bij solo's zingt de solist met de microfoon open en kan de rest meeluisteren. In de gezamenlijke online oefensessie van de dansjes deelt Meijers het scherm met het 'oefenlokaal' van de app. De kinderen zien elkaar niet, zij zien op het scherm wat normaal gesproken op het digibord te zien is. De leerkracht ziet de leerlingen wel en kan kijken hoe iedereen meedoet.

Een andere hulpbron wordt geleverd door de kinderen zelf, vertelt Roos Meijers: "De instructiefilmpjes op de app met de dansjes vinden ze niet allemaal even leuk. Dus ik heb gezegd, heb je een leuk idee? Bedenk zelf thuis iets met dansspasjes, en werk in teams." Zo gezegd zo gedaan, de dansjes zijn verdeeld over groepen kinderen die onderling afspreken via WhatsApp of via Google Classroom. Ze maken een dans en nemen die op. Ze blijken verrassend bedreven in het aanleren van hun dansje aan de andere leerlingen. "Vandaag lieten ze eerst hun dans in zijn geheel zien met de muziek erbij, en daarna gingen ze instructie geven via allemaal korte filmpjes, ontzettend leuk, dat verzinnen ze helemaal zelf."

Toch is de musical volledig online instuderen niet haalbaar, denkt Roos Meijers: "Ik hoop dat we na de meivakantie in kleine groepjes naar school kunnen zodat we ook de scènes kunnen oefenen."

Na dit gesprek meldt Roos Meijers dat haar groep 8 verdeeld over twee groepen van 13 en 14 leerlingen weer naar school gaat en dat zij de liedjes en dansjes hebben geoefend in de klas. In kleine groepjes oefenen ze op het podium. Ze gaan de voorstelling filmen.

Zweden

In Zweden, waar onze correspondent Tanja Lagerström muzikles geeft aan een internationale school, hebben ze - tot op het moment van schrijven - geen lockdown. "Het is niet zo dat hier niks aan de hand is. Er wordt dagelijks door media van alles aan informatie en geruchten verspreid. Gelukkig is de regering relaxt, ik vind dat ze goed hun rug recht houden", vertelt zij. Dat in de rest van Europa het ene na het andere land op slot ging, had toch wel gevolgen voor de school: "Er was veel druk vanuit de ouders, mensen horen de berichten uit hun landen van herkomst. Vooral mensen uit India zijn heel erg bezorgd geweest, zij hebben hun kinderen thuis gehouden en kritiek geuit op de school, ze vroegen, 'waarom bieden jullie geen afstandsonderwijs?'"

De school hield zich aan de richtlijnen van de regering. "Vanuit de directie werd ons duidelijk gezegd om niet

toe te geven aan ouders die hun kind thuishouden en allerlei eisen stellen als 'stuur mij het huiswerk'. We kunnen de school niet gewoon open hebben én online onderwijs aanbieden." Dat had tot gevolg dat ongeveer vijftig procent van de kinderen niet naar school kwam. Na een paar weken zaten ze op ongeveer zeventig procent, en al spoedig was de opkomst weer zoals gebruikelijk.

De school houdt er wel rekening mee dat ook zij te maken krijgen met een lockdown. Elke leerkracht kreeg de opdracht om zich voor te bereiden op online onderwijs. Maar het is er nog niet van gekomen om het te testen. Zelf heeft Lagerström wel een pilot gehouden met online muzieklessen. De methode waarmee zij werkt, heeft een online optie, maar zij had nog nooit serieus de tijd genomen om die te bekijken, dat heeft zij nu wel gedaan.

Voor haar groepen 4, 5 en 6 maakte zij virtuele klassen aan, nu kan zij leerlingen individueel of als groep een opdracht sturen. "Er is ook een spel, Charanga Music World, dat vinden ze leuk, daar gaan de kinderen uit zichzelf mee aan de slag. Bij inloggen kiezen ze een avatar en daarmee gaan ze een wereld in, bijvoorbeeld *piano world*, *ukelele world* of *drum world* in die 'world' voeren ze opdrachten uit waarmee ze punten verdienen en schatkistjes etcetera. Ze hebben lol en leren ondertussen van alles. Als docent kan ik zien hoeveel tijd ze online hebben besteed, sommigen nu al drie uren. Het is een heel goed platform, ik maak me dus geen zorgen, als we online moeten lesgeven ben ik er klaar voor." ●

Het Landelijke Kenniscentrum Amateurkunst (Ikca) is begonnen met het verzamelen van online initiatieven. Hun lijst groeit nog dagelijks en is vrij compleet. Hieronder de link, plus nog links naar enkele andere video's die de moeite waard zijn om te bekijken.

Uitvoerige lijst van online initiatieven voor cultuureducatie:
ikca.nl/artikel/corona-initiatieven/

URL naar de instructie-video van de Deense dirigent waar Leon van Mil het over heeft:
tinyurl.com/pyramide2020-3

Technische adviezen voor gebruik apparatuur bij online muzikles:
oscmusic.com/news/how-to-make-online-lessons-work-better

Filmpjes van lesopafstand.nl (aanrader: Beter thuis in afstandsonderwijs):
po.lesopafstand.nl/lesopafstand/weer-op-school/videotips-van-deskundigen/

Links te vinden via www.gehrelsonline.nl/a-1146

Esther Wouters is journalist en hoofdredacteur van De Pyramide